

Posudek disertační práce
Kvalita předškolního vzdělávání v perspektivách jeho klíčových aktérů

Autorka disertační práce: PhDr. Beata Horníčková
Vedoucí disertační práce: doc. PaedDr. Jana Majerčíková, PhD.
Oponentka disertační práce: prof. Mgr. Soňa Kalenda Vávrová, Ph.D.

Aktuálnost tématu disertační práce a jeho zpracování:

Předložená disertační práce se věnuje tématu kvality v předškolním vzdělávání a přístupům jejího ověřování. Nejen v oblasti preprimárního vzdělávání se jedná o podstatné téma, které si zaslouží zvýšenou pozornost výzkumníků i odborníků z praxe. Téma kvality není zcela novým tématem. V oblasti českých školských i sociálních institucí se s jeho akcentací setkáváme ve vyšší míře od roku 1989, avšak ani v současné době neztrácí na své aktuálnosti.

Autorka hned v úvodu své práce správně upozorňuje na značnou míru subjektivity při hledání „obecné“ definice pojmu kvalita (v kontextu vzdělávání), kdy určité východisko společně s Rýdlem (2002) spatřuje v intersubjektivně založené na jejím hodnocení realizátory v instituci i nezávislými odborníky (stojícími vně instituce).

Studentka se v rámci předkládané disertační práce nejprve věnuje operacionalizaci klíčových pojmů spojených s badaným tématem. V první kapitole se tak zabývá výše uvedeným ústředním pojmem s akcentem na předškolní vzdělávání. V rámci této kapitoly především oceňuji přehledně zpracovanou subkapitulu věnovanou kvalitě předškolního vzdělávání z pohledu evropských institucí, která se stává pro autorku rámcovým východiskem. Ve druhé kapitole autorka představuje dva přístupy ke kvalitě v předškolním vzdělávání, a to objektivní a relativní, kdy na základě jejich studia zformulovala své východisko (klíčový výrok), podle kterého *komplexní pojetí kvality vyžaduje objektivní, ale i subjektivní přístup*. V následující, z hlediska realizovaného autorského výzkumu, stěžejní kapitole autorka představuje Katzův model čtyř perspektiv kvality předškolního vzdělávání (1999) zahrnující perspektivy: (1) výzkumníků (resp. odborníků na národní úrovni), (2) učitelů, (3) rodičů a (4) dětí. Z tohoto poté vychází při stanovování skupin klíčových aktérů tvořících výzkumný soubor. Ve stanovené struktuře tvoří výše uvedené tři kapitoly kvalitní teoretická východiska pro nastavení výzkumného designu a následnou realizaci autorského výzkumu. Oceňuji logickou návaznost a propojenost jednotlivých kapitol.

Postup řešení problému a výsledky disertační práce (konkrétní přínos předkládaných výsledků):

Na základě teoretického předporozumění a formulování výzkumného problému si autorka za hlavní cíl výzkumu stanovila *odhalit pojmání kvality předškolního vzdělávání a mateřské školy klíčovými aktéry předškolního vzdělávání*. Zde se zamýšlím nad otázkou, zda klíčoví aktéři kvalitu „pojímají“, resp. interpretují či spíše konstruují. V tomto kontextu se otevírá otázka, z jakého výzkumného paradigmatu autora vycházela?

Hlavní cíl studentka specifikovala v pěti dílčích výzkumných otázkách (se zaměřením na čtyři klíčové aktéry dle Katzova modelu). I když se dá hlavní výzkumná otázka logicky odvodit od hlavního výzkumného cíle, uvítala bych její explicitní formulaci v této kapitole (5.1). Cíle výzkumu i výzkumné otázky jsou logicky konstruovány, kdy na tyto navazují adekvátní metody sběru dat (polostrukurované interview s výzkumníky, učiteli a rodiči), Delphi metoda (se zapojením výzkumníků, učitelů a rodičů) a „projektivní metody“ (kresba) a interview s dětmi. Jednotlivé techniky sběru dat a postupy jejich využití jsou v předkládané disertační práci podrobně popsány. Za ocenění jistě stojí triangulace technik sběru dat přispívající k získání holistického obrazu o badané sociální realitě (předmětu výzkumu) a současně podporující validitu získávaných výsledků. V návaznosti na výše uvedené vyvstává na tomto místě otázka vztahující se k zarámování předkládaného výzkumu do výzkumné strategie a výzkumného přístupu?

Konkrétní tazatelské otázky byly vhodně inspirovány Dittonovým modelem. Co by si z mého pohledu zasloužilo jasnější (podrobnější) vysvětlení je postup síťování informantů do výzkumu – konkrétně u cílové skupiny učitelů. V práci jsou popsána kritéria jejich výběru, ale není zřejmé, zda byli tito vybíráni záměrným výběrem přes nějakou instituci či technikou snowball sampling (což bych předpokládala, neboť je v práci implicitní zmínka o „napojenosti“ informantů na výzkumníka) a zda bylo

při jejich výběru zohledňováno nějaké geografické hledisko, jehož specifika byla následně reflektována při interpretaci dat. Prosím tedy o upřesnění tohoto postupu. Do výzkumu bylo celkem zapojeno 12 výzkumníků, 17 učitelů, 13 rodičů a 13 dětí, kdy předpokládám, že byla data sbírána až do doby teoretické saturace.

Možná je na škodu, že autorka v rámci metodologických kapitol nevěnovala samostatnou subkapitolu etice výzkumu zahrnující i oblasti nakládání s daty, zveřejňování výsledků výzkumu či výzkumníkovu pozicionalitu (např. paradigmatickou orientaci), i když mnohá z těchto témat jsou na různých místech práce popsána. Naproti tomu stojí za ocenění kapitola věnovaná limitům výzkumu (kdy se s autorkou shodují ve vnímání limitů výzkumu s dětmi).

Závěrem lze shrnout, že výsledky výzkumu jsou přehledně prezentovány v kapitole 6. Jedná se o hloubkově zpracované analýzy získaných dat, kdy autorka nezůstává pouze v deskriptivní rovině, ale snaží se o tzv. zhuštěný popis dané sociální reality.

Splnění cílů stanovených v disertační práci:

Za hlavní cíl své disertační práce si studentka stanovila *odhalení pojetí kvality předškolního vzdělávání v perspektivách jeho klíčových aktérů*. Osobně považuji ve stanovení výše uvedeného cíle za důležité zdůraznění pojmu (vybraných) klíčových aktérů, neboť autorka svůj výzkum následně zaměřila na čtyři perspektivy (výzkumníků, učitelů, rodičů a dětí), kdy svoji volbu řádně zdůvodnila s odkazem na odbornou literaturu. Zde se nabízí možnost rozšíření realizovaného výzkumu o další významné stakeholdery v daném výzkumném poli, kterými by se mohli stát zástupci relevantních politických reprezentací, vzdělavatelů připravujících učitele předškolního vzdělávání na výkon jejich povolání, NNO či aktéři nezávislých hnutí a spolků.

Stanovený cíl disertační práce byl tak jednoznačně naplněn.

Význam předkládaných výsledků pro praxi nebo rozvoj vědního oboru:

Zpracovanou disertační práci, a především výsledky realizovaného výzkumu zaměřeného na kvalitu předškolního vzdělávání (i nástroje jejího zjišťování), shledávám pro praxi velmi přínosnou a inspirativní. Především v kapitole 7.1 věnované dekonstrukci a rekonstrukci kvality v rámci ekologického rámce (inspirovaného Bronfenbrennerem) předkládá autorka nová zjištění o strukturálních a procesních prvcích kvality, ale také nový náhled čtyř skupin aktérů na vztah struktur a procesů směrem ke kýženým výsledkům (viz str. 148 až 150).

Formální úprava disertační práce a její jazyková úroveň:

Předložená disertační práce je logicky strukturována do devíti kapitol, které na sebe vzájemně navazují a vytvářejí logický celek. Práce je psána kultivovanou a čtivou formou, jen občas se v ní vyskytují drobné překlepy a chyby, které mohly vzniknout při kopírování textu (viz např. Přílohu 5 Otázku č. 3, která je identická s Otázkou č. 2, kdy je však z kontextu patrné, že se jedná o překlep).

Publikační činnost doktoranda:

V rámci předložených výsledků publikační činnosti doktorandky lze konstatovat, že z pěti publikovaných článků je k dnešnímu datu jeden zařazený v databázi WoS a u druhého, publikovaného v identickém časopise v roce 2023, lze v dohledné době očekávat jeho zařazení do databáze WoS. Oba publikační výstupy tematicky souvisejí s předkládanou disertační prací. Vzhledem k uvedenému můžeme publikační výkon studentky považovat za dostatečný.

V předložené disertační práci autorka prezentuje původní výsledky kvalitně zpracovaného autorského výzkumu, čímž prokázala schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu.

Předloženou disertační práci proto **doporučuji k obhajobě**.

Ve Zlíně dne 6.12.2023

Soňa Kalenda Vávrová, v.r.